

УДК 272-732.2(456.31)+271.4]-6/-7(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2022.5(310).3-9

Микола Сенченко,
директор Книжкової палати України, професор,
e-mail: director@ukrbook.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7445-5185>

Цивілізаційний проєкт "Папська імперія Риму": від катакомбного періоду до Священної Римської імперії*

У другій статті циклу, присвяченого цілеспрямованому й наполегливому прагненню Ватикану до світового панування, розглянуто період від зародження цивілізаційного проєкту "Папська імперія Риму" до створення германцями Священної Римської імперії [1—3].

Ключові слова: Ватикан; католики; уніати; єзуїти; конгрегації; орден; Ротшильд; цивілізаційні проєкти; світове панування; політика; гроші

Початок (64—313)

Шістнадцять століть претендує на світову гегемонію глобальний цивілізаційний проєкт "Папська імперія Риму", що сьогодні є одним із найсильніших. Він контролює територію у 23,5 млн кв. км, його прибічниками є понад 1,3 млрд католиків на усіх континентах. Від 1936 р. проєкт перебуває на стадії "великого єднання" шостого циклу свого цивілізаційного розвитку. Він входить до складу "Великої п'ятірки", оскільки має всі необхідні проєктуотворювальні ознаки:

— проєктуотворювальна територія: невелика за площею, але фактично безмежна за впливом на світові процеси територія Ватикану — хранителя мудрості й сакральних знань тисячоліть. Саме звідси папи керують понад мільярдом вірян, розосереджених планетою;

— проєктуотворювальний народ: прибічники Католицької церкви, парафії якої є майже на всіх континентах;

— проєктуотворювальна ідея: католицизм, який має всі риси глобального світогляду, релігії й ідеології, що спромоглася упродовж століть існування посісти провідну позицію;

— проєктуотворювальна еліта — наднаціональна група прибічників католицької ідеї світового панування, яка формується завдяки століттями вивіреним системі відбору кадрів. Гнучка система кадрового оновлення еліти сприяє її виживанню протягом тривалого періоду й адаптації до нових умов, що виникають внаслідок зміни епох.

Римські єпископи ведуть родовід від апостола Петра, який, за переказами, був першим главою Римської католицької церкви. Саме від нього вони нібито успадкували ключі від брам

раю та пекла, з якими цього сподвижника Ісуса Христа зображують художники й скульптори.

Незважаючи на високе заступництво, перші 200 років існування Християнської церкви було затьмарено репресіями з боку влади: послідовників віри Христової спалювали на вогнищах, кидали на поталу диким звірам під час святкових гладіаторських боїв, котрі влаштовували імператори чи заможні громадяни Вічного міста. Сумною була й доля першого Папи, власне Петра, який під час неронівських гонінь повернувся в Рим, щоб підтримати свою паству, засуджену до тяжкої страти. Найближче оточення апостола наполягло на тому, щоб він полишив місто й зберіг життя. Петро дослухався поради та вирушив з міста Аппієвим шляхом. Згодом зустрів людину, в якій визнав Учителя й Володаря свого — Ісуса Христа:

— Куди прямуєш, Господе? — поцікавився Петро. (Це запитання (лат. "Quo vadis, Domini?"; старослав. "Камо грядеши?") увійшло до всіх хрестоматій з історії релігії, надавши назву численним книгам і кінофільмам.)

— Іду я в місто Рим, щоб зміцнити духом дітей своїх і бути повторно розіпнутим, — відповів Спаситель.

Петро присоромився своєї легкодухості, повернувся в Рим, прийшов у цирк, де приречені на жахливу страту християни зі страхом чекали на арені, коли жорстокі служителі випустять хижаків, і проповіддю утішив та підбадьорив страждальців. Після цього його схопили й за судили до страти через розп'яття. Проте апостол попросив катів розіпнути його вниз головою, оскільки вважав, що не слід йому, смертному, в мучеництві рівнятися зі Спасителем. Його

* Продовження. Початок див.: Вісник Книжкової палати. 2022. 4. С. 3—12.

прохання виконали, й тепер над місцем сакрального вбивства височіє собор Святого Петра, що став символом могутності католицької віри й духовним центром глобального проекту "Папська імперія Риму".

Після смерті апостола ситуація не поліпилася, й віряни вимушені були протягом майже двох століть сповідувати свою релігію у прямому розумінні слова в підпіллі та катакомбах, адже зазнавали жорстокого переслідування з боку імператорської влади. Саме тоді, в катакомбний період, стійкість та істинна віра adeptів нової ідеології допомогли виживанню проекту, його експансії й, врешті-решт, прийняттю християнства як офіційної релігії Римської імперії. Саме в той час точилася богословська полеміка, формувалися догматизм й аксіоматика, що дедалі більше відходили від юдаїзму, вибудовуючи власний світогляд на основі євангельських текстів і християнської філософії, яка постала з найкращих традицій еллінізму.

Одним із найблискупіших богословів зазначеного періоду, який багато в чому зумовив спрямованість подальшої християнської думки, був Тертулліан, вчення якого ознаменувало вступ ватиканського проекту в період "малого процвітання" у процесі першого циклу свого цивілізаційного розвитку.

Квінт Септимій Флоренс Тертулліан (155—220) народився в місті-державі Карфагені, знищений за 300 років до описаної вище події. Зарозумілий Рим зрівняв Карфаген із землею, щоб на цьому місці більше ніколи й нічого не стало. Проте чи то з глузування над самовпевненістю "дітей вовчихи", чи то з іншої причини саме тут зародилася ідея, що незабаром призвела до падіння Риму язичницького й зародження Риму католицького. Філософ, який народився в Карфагені, уперше виклав концепцію Трійці, надавши християнському вченню трієстної гармонії.

Про те, наскільки сильною була віра цієї людини, свідчить сформульований ним парадокс: "Et mortuus est dei filius: prorsus credibile est, quia ineptum est. Et sepultus resurrexit: certum est, quia impossibile" ("І Син Божий помер: це безперечно, бо безглуздо. І похований воскрес: це безперечно, бо неможливо"), що у скороченому варіанті звучить як "Вірую, тому що абсурдно". Тобто, на думку Тертулліана, віра існує всупереч, а не завдяки доказам: "Якщо щось може бути доведено, то це вже не предмет віри. Віра потребує зусилля прийняти саме Неможливе та Незбагненне — без цього прориву за межі повсякденності розуму та свідомості Бога не досягнути".

Геніальність його натури підтверджують не лише постійні пошуки істини, спочатку в Римі, згодом — у Карфагені, в середовищі малоазійських сектантів-монтаністів і, врешті-решт, серед власного кола прибічників, а й також коротка характеристика Блаженного Ієроніма, що написав біографію Тертулліана. Він назвав його *ardensvir* — "чоловік несамовитий".

Християнам знадобилося майже два століття для того, щоб нове вчення набуло письмової традиції, закріпилося на ритуальному рівні та в обрядовості. Папа Олександр I (105—118) запровадив звичай освячувати водою будинки вірян. З ім'ям Телесфора (125—136) пов'язують встановлення нічної служби напередодні Різдва й Великого поста, святкування Великодня в неділю. Гігін (136—140) остаточно визначив місця священнослужителів на ієрархічних сходах, ініціював обряд хрестин. Папа Віктор I (189—199) закріпив звичай святкувати Великдень після Пристрасної П'ятниці та латинізував богослужіння. Ініціаторами нових віянь часто ставали саме настоятелі Римської церкви, її єпископи, яких вдячна паства дедалі частіше називала "папами", бо бачила в них чадолюбних батьків, здатних захистити дітей від несправедливої влади та жорстоких язичників, зокрема й ціною власного життя! Майже всі папи катакомбного періоду прийняли мученицьку смерть, що лише підтверджує факт істинності віри, відданості новому вченню й щирої любові до Христа!

Міланський едикт і розквіт (313—872)

Християнську церкву лише 313 р. легалізував імператор Костянтин, який видав так званий Міланський едикт про віротерпимість, що доволі швидко призвів до пригнічення й знищення решти вірувань та язичницьких культів. Упродовж наступних 30 років християнство стало головною релігією Римської імперії. Сталося це в період правління Папи Мільтіада (311—314), який обрав місцем перебування район Рима Латеран, що відтоді упродовж століть слугував притулком римських пастирів, і Папи Сильвестра I (314—335). Згідно з переказами, саме останньому Костянтин передав імператорський указ, що проголошував верховенство римських первосвященників не лише над рештою ієрархів церкви, а й над світськими владиками ("Костянтинів дар"). Він зробив це нібито з вдячності за те, що Папа Сильвестр I хрестив його і в такий спосіб врятував від прокази.

Багато дослідників вважають, що "Костянтинів дар" — це фальшивка, виготовлена папами в період раннього Середньовіччя, коли спадкоєм-

ці святого Петра боролися за гегемонію в Європі. А ось факт, що не має викликати сумнівів: 11 травня 330 р. сталася подія, що зумовила появу на світ нового унікального цивілізаційного проєкту під назвою "Папська імперія Риму". Цього дня імператорський двір переїхав із Вічного міста в Константинополь. Відтак римський первосвященник став цілком самостійною політичною фігурою: він був достатньою мірою віддаленим від невсипущого контролю з боку світської влади й водночас залишався духовним лідером офіційної імперської столиці. Щоправда, до кінця IV ст. імперію було розділено на Західну й Східну, проте можновладці Західної частини неохоче жили в Римі, віддаючи перевагу Равенні, що зміцнювало положення Папи як повноправного господаря Вічного міста.

У 384 р. Папа Сиріцій (384—399) офіційно встановив для єпископа Риму титул "Великий понтифік" (Pontifex Maximus) — найвище жрецьке звання римської державності, яке від часів Юлія Цезаря мали лише імператори. Так в умовах розпаду імперії папи задекларували право на необмежену владу.

Германський вождь Одоакр після того, як позбавив влади останнього імператора Ромула Августула й переслав його регалії в Константинополь, проголосив себе королем і 14 років керував містом. І невідомо, як довго тривала б його влада, але 493 р. в Італію, за намовою Візантії, вдерлися остготи на чолі з Теодоріхом. Одоакр намагався налагодити відносини з цим варваром, але за його наказом був убитий під час спільного бенкету. Так підступний Теодоріх захопив Рим, проте, виявився доволі розумним і далекоглядним політиком. Він мав настільки високий авторитет, що імператор Східної Римської імперії був вимушений повернути йому ті самі імператорські регалії, які бідолашний Одоакр передав Константинополю. Саме так Рим перетворився на принаду для пихатих авантюристів, які мріяли дістати імператорську корону, аби затвердити свою велич і перевагу над суперниками.

Теодоріх, як зазначалося, виявився здібним правителем: піклувався про Рим і його жителів, місто здобуло титул "щасливого", а на монетах карбували "непереможний Рим". Саме під час правління цього вождя, який, до речі, чудово знав латину, в місті було розв'язано першу битву за Папський Престол між Силімахом/Симмахом і Лауренцієм/Лаврентієм (498—514). За відомостями, що дійшли до наших часів, в цьому протистоянні переміг Силімах, який на радощах вирішив побудувати нову резиденцію на Ватикан-

ському пагорбі (до цього місцем перебування римського патріарха був Латеранський собор). У 526 р. Теодоріх помер, що відразу ж розв'язало руки Візантії у спробі підпорядкувати Італію. І небезуспішно: 536 р. у Рим вступили візантійські війська під командуванням Велизарія. Місто й Італія увійшли до складу Візантійської імперії на правах екзархату, який, однак, надто швидко перетворився на фікцію, оскільки Сходу бракувало сил на опір численним германським племенам, що нестримно поривалися в Рим за імператорським жезлом.

У 537 р. Вічне місто взяли в облогу готи на чолі з Вітігесом. Спроба виявилася невдалою, проте послужила ключем до перемоги 545 р., коли Рим завоював Тотіла. За роки правління (до 552) він не лише зруйнував місто, а й винищив видатних громадян, майже весь сенаторський стан, через що згодом чимало шляхетних сімей не змогли відновити родоводи. Рим було піддано такому варварському руйнуванню, що відтоді для його мешканців слова "гот" і "дикун" стали синонімами, а все варварське й вульгарне — "готським". Саме тому архітектурний стиль, що прийшов в Італію з Франції, назвали "готикою": на думку законодавців вишуканої естетики, його надмірна ажурність свідчила лише про поганій смак. У 552 р. Тотіла загинув у бою з візантійцями, і влада знову перейшла до Царгорода.

Зауважимо, що після фактичного поділу Римської імперії на Захід і Схід імператором Феодосієм Великим (395) римські єпископи позбавилися нав'язливої опіки світських владик. Останні перебували в Константинополі й Равенні та не заважали патріархам Вічного міста діяти на власний розсуд. Щоправда, й візантійські імператори, й вожді варварів, котрі майже одразу після цього линули в Італію, не залишали спроб підпорядкувати своєму впливові церкву. Утім, сидючи на двох стільцях та вправно використовуючи тактику "третій дивиться", папам вдавалося, граючи на конфліктах світських владик, використовувати їхню енергію у власних інтересах.

У 554 р. відбулася найважливіша подія не лише в житті римської держави, а й у світовій історії: імператор Східної Римської імперії Юстиніан ухвалив так звану "Прагматичну санкцію", що допускала римських первосвященників до світської влади. Ця ухвала стала провісником появи на карті світового панування глобального проєкту "Папська імперія Риму", який негайно розпочав боротьбу за владу з іншим проєктом — "Священна Римська імперія", що в той час формувався.

І якщо духовний авторитет пап був поза конкуренцією й лідери решти проектів на нього не претендували, то прагнення римських понтифіків втручатися в мирське життя викликало відторгнення. Це стало причиною численних змов та інтриг, жорстоких навал на Рим і кровопролитних воєн, метою яких було тільки одне: зміцнитися в Італії й захопити Вічне місто, що мало ключі від імперської могутності. Однак Рим очолювали папи, які зовсім не виявляли бажання ставати васалами вождів напівдиких племен, що претендували на світове панування. Відбувалася тривала й виснажлива боротьба, перипетії якої розглянемо далі.

Міжнародний авторитет пап та їхній вплив на загальнополітичні процеси багато в чому залежали від особистих характеристик того, хто мав ключі апостола Петра. Одним із перших видатних державників був Папа Григорій I (народився бл. 540 р., Папа — від 3 вересня 590-го, помер 12 березня 604 р.). Як нащадок на той момент найбагатшого римського сенаторського роду, він, по суті, став першим духовним і світським владикою Рима. Римський префект, а згодом папський нунцій у Константинополі, Григорій I добре знався на питаннях адміністрування та хитросплетіннях зовнішньої політики, виявивши в обох сферах надзвичайні здібності. У 594 р. очолив оборону міста від лангобардів, які насадили з усіх боків. Згодом світ ухвалив з ними угоду, що обмежувала ареал перебування германців в Італії північною частиною Апеннінського півострова, що відтак стала називатися Ломбардія.

Григорій Великий став свідком неймовірної події, що відбулася в Римі під час епідемії чуми. Процесія вірян церкви Санта-Марія-Маджоре, яка прямувала до храму, побачила на куполі мавзолею римського імператора Адріана ангела, який вклав меч у піхви, що свідчило про заступництво Богоматері (Цариці Ангелів) і пробачення Всевишнього, який відпустив гріхи римському народові. Після цього епідемія зійшла нанівець, а усипальня Адріана дістала назву "Замок Святого Ангела", купол якого й досі прикрашає статую божественного посланця.

У період понтифікату Григорія Великого в католицизм було обернено іспанських вестготів і народи Британії, а літургія поповнилася новими текстами та співами (служба за григоріанським статутом).

Зважаючи на численні заслуги цієї непересічної людини перед історією, варто зауважити й про те, що він був ворогом ученості й забороняв

духовенству читати стародавні книги (можливо, й не даремно). Крім того, як ідеолог антиюдаїзму посіяв зерно непримиренної ворожнечі до євреїв. В основу запропонованої ним концепції покладено таку ідею: насправді євреї знали, що Ісус Христос був Месією та Сином Божим, але навмисно не прийняли його, оскільки диявол вселився в їхні серця. Досить очистити народ від цієї погані, вигнати занепаłego ангела, що міцно вкоренився в слабких душах, — і справу буде зроблено. Чи варто говорити про те, що впродовж наступних століть Святий Престол, та й королі католицьких країн, наполегливо прагнули за допомогою грабездів, погромів, тортур і вогнищ повернути "чада, що заблукали", в лоно істинної Церкви.

Папа Григорій I і його послідовники Сабініан (604—606) і Боніфаций (606—607) всіляко піклувалися про Вічне місто, оздоблювали його та рятували від загарбників. Виявивши дипломатичну майстерність, не допустили руйнування Рима військами імператора Фоки, який, поваливши свого попередника на константинопольському троні, влаштував жахливу різанину в усій імперії, але Рим обійшов. Більше того, передав папам у володіння Пантеон, шедевр античної архітектури, зведений свого часу Мазкомом Агриппіном на честь Октавіана Августа.

Як головний результат славетного правління цих пап Рим прикрасили сім головних соборів, що стоять і понині:

- Латеранський собор, собори Святого Петра, Святого Павла, Святого Лаврентія;
- церква Санта-Марія-Маджоре;
- церква Святого Себастьяна на Аппієвому шляху;
- церква Святого Хреста.

За переказами, відвідування цих храмів очищає від гріхів. Наступний період папи провели в невпинних оборонних боях із лангобардськими вождями, які не залишали спроб підкорити Рим. Найстараннішим був король Ліутпранд, якому вдалося-таки об'єднати під своїм володарюванням всю Італію. Щоб хоч якось заспокоїти невгамовного воюю, Папа Григорій II (715—731) звернувся по допомогу до вождя франків Карла Мартелли, відколи й розпочалися сприятливі з усіх боків відносини Папського Престолу з франкськими вождями, що в підсумку сприяло їх повному відродженню.

У 754 р. Папа Стефан III (752—757) підтримав домагання Піпіна Короткого, сина Карла Мартелла, на франкський престол. На знак вдячності той здійснив два звитяжні походи проти

лангобардів, захопив Равенну й інші міста Італії та передав церкві у вічну власність землі між Римом і Равенною. Ця територія стала основою церковної держави, де римський єпископ мав цілковиту повноту влади. Її першим володарем став Папа Павло I (757—767), чий наступник Лев III (795—816) коронував у Ватикані Карла Великого імператорською короною, юридично закріпивши факт відродження Римської імперії. За свідченнями істориків, Лев III пішов на цей крок, зокрема, і в прагненні висловити вдячність королю франків за те, що він повернув йому тіару після чергових міських протестів. Проте, мабуть, не лише цей факт вплинув на рішення понтифіка. Карл Великий насправді мав сакральне знання та був "обранцем Божим". Інакше важко пояснити його успіхи на полях баталій і перемоги у філософських суперечках щодо церковних догматів.

Загалом, у третій чверті I тис. н. е. папи спромоглися пережити й перехитрити всіх ворогів і зосередити у своїх руках право, що підносило їх над рештою правителів і вождів, — право духовного освячення обряду вінчання на царство. Відтоді жоден європейський монарх не міг вважати свій статус законним без благословення Папи, підтвердженого або безпосередньою участю намісника Святого Престолу в акті помазання претендента, або спеціальною папською буллою. Остаточо ж ідею особливого статусу римських єпископів ("папоцезаризм") сформулював Папа Микола I, за якого ватиканський проєкт увійшов до чергового періоду "малого процвітання".

Миколу I (858—867) сучасники назвали "Великим", оскільки він, не обмежившись претензіями на формальну першість серед решти ієрархів автокефальних церков (патріархів), наполягав на приматі папської юрисдикції, що давало йому змогу втручатися в справи єпископів інших єпархій і судити їх за власним розумінням. Перебуваючи на престолі в період просвітницької діяльності Кирила та Мефодія у слов'янських країнах, він став активно втручатися в справи константинопольського патріарха, з благословення якого й діяли творці кирилиці. Микола I закріпив за папами право судити й світських владик (як прецедент було використано розлучення короля Лотаря II із законною дружиною та його повторний, протиправний із державної позиції, брак із коханкою Вальдрадою). Загалом, діяльність Миколи I сприяла подальшому зміцненню авторитету католицизму, затвердженню влади пап у Литві, Польщі, Чехії та Моравії, що раніше тяжіли до Царгорода.

Криза та порнократія (872—965)

Майже відразу після смерті Папи Миколи I Рим занурився в морок важкої кризи, що тривала майже століття (872—965). Упродовж цього періоду на Святому Престолі змінилися 24 папи. Понтифік перетворився на маріонетку тосканських, сполетських, неаполітанських і беневентських володарів. У цій боротьбі було зруйновано всі основи моралі й моральності. Свідченням тому може служити так званий "Групний синод" (лат. Synodus Horrenda), що відбувся в січні 897 р. у Латерані, коли перед церковним трибуналом постала не жива людина, а труп Папи Формоса. Прибічник сполетського дому Стефан VII (896—897), який вступив після нього на Папський Престол, вирішив вчинити праведний суд над своїм ідейним супротивником. І все б нічого, якби йшлося про Папу живого, натомість судище відбулося над Папою покійним.

У 897 р. труп ексгумували, вбрали в папський одяг і провели ганебну церемонію, під час якої мерця позбавили влади, зірвали одяг і папські регалії, відрубали три пальці, котрі живі понтифіки використовують для благословення вірян, протягли через усе місто й жбурнули в Тибр.

Такого блюзнірства Всевишній, видно, вистежити не міг, про що й сповістив паству красномовним знаком: без жодних на те причин Латеранський собор повалився. Восени того року в місті спалахнуло повстання, Стефана схопили, кинули у в'язницю, де згодом задушили. Врешті-решт ці події закінчилися ухваленням закону, що надалі забороняв судити померлих. Ось так виковувалося славнозвісне римське право!

Зауважимо, що Формоса таки витягли з Тибру й урочисто поховали в соборі Святого Петра, а за певний час реабілітували й організатора блюзнірського процесу Стефана VII. Заворушення, що відбулися після цього, розбудили потужну, але приховану силу — римський народ. Він не бажав більше імператорів, королів та пап і, здійснивши переворот, передав владу місцевій знаті на чолі із сенатором Феоділактом і його дружиною Феодорою, але, на жаль, помилився з вибором. Саме з цієї владної, хтивої та амбітної правительки розпочався особливий період в історії міста, що дістав назву "час правління непотрібних жінок", або "час порнократії", й тривав майже 60 років.

Після Феодори боротьбу за владу над містом, Святим Престолом і ключами від імператорських регалій продовжила її донька Мароція, коханка Папи Сергія III (904—911), натхненника вбивства

Папи Іоанна X (914—928), і мати Папи Іоанна XI (931—935). У цій боротьбі Мароції довелося зіткнутися з не менш владолубною особою — дружиною маркграфа Іврейського Адальбертою Ерменгардою, яку підтримував Папа Іоанн X. Після смерті батьків (Феодори та Феофілакта) повновладною господинею Рима стала Мароція, яка здобула перемогу над ворогами, домоглася ув'язнення Іоанна X у Замку Святого Ангела, звідки він вже не вийшов (відповідно до однієї з версій, його задушили за наказом Мароції). А на Папський Престол володарка звела сина Іоанна XI, батьком якого, з чуток, був Папа Сергій III (на момент їхнього зв'язку дівчині було лише 15 років).

Мароцію не задовольняла лише влада над містом — вона бажала стати імператрицею. На щастя, підтримку з боку Святого Престолу правителька здобула, а щоб повністю уникнути зайвих випадковостей, знову наважилася вийти заміж. Другий чоловік Мароції, Гвідо Тосканський, помер (першим чоловіком був маркграф Камеріно Альберік), і вона, аніскільки не вагаючись у виборі, 932 р. обвінчалася з братом покійного і його (своїм) ворогом Гуго Прованським!

Утім, Мароція з новим чоловіком насолоджувалися владою в Римі недовго, саме до того моменту, як її син від першого шлюбу, котрий був пажем при монаршому дворі, допомагаючи Гуго під час умивання, випадково щось пролив. Отримавши ляпас від невдоволеного правителя, гордий мешканець Півдня такої образи стерпіти, зрозуміло, не міг і організував повстання в Римі, внаслідок якого "солодку парочку" скинули з престолу. Гуго вдалося втекти з міста, а Мароцію та Папу Іоанна XI ув'язнили. Через п'ять років чоловік помер за ґратами, тоді як подальша доля Мароції залишилася невідомою. Влада в місті перейшла до її сина Альберіка.

Молодий правитель святкував тріумф, адже став главою та сенатором усіх римлян. І слід віддати йому належне, оскільки нарешті місто стало жити спокійно та заможнo. Щоправда, Гуго Прованський продовжував дошкуляти спробами здобути трон, але вони щоразу закінчувалися поразкою. Щоб повністю нейтралізувати настирливого претендента, Альберік узяв у дружини його доньку, красуню Альду. Вочевидь, ворожість до майбутнього тестя була настільки глибокою, що наречений не пустив Гуго на весілля. Той вирішив помститися й не вигадав нічого кращого, як відмовитися від італійської корони на користь свого сина Лотаря, людини надто слабкої й духовно, й фізично. Про нього й

взагалі не варто було б згадувати, якби не одна вкрай важлива обставина: одружений він був з Адельгейдою Бургундською, яка відрізнялася не лише казковою красою, а й незвичайним розумом, невгамовною енергією та непомірними амбіціями. Це була вже четверта жінка (після Феодори, Мароції й Ерменгарди), яка домоглася цілковитої влади над Римом. Після низки поразок та ув'язнення Адельгейди, спокусивши охоронців (!), втекла в Мілан, звідки вирішила звернутися по допомогу до германців та їхнього вождя.

Сказано — зроблено! Жінка особисто відправилася до Оттона I на уклін і справила на нього таке непереборне враження, що герцог не лише погодився допомогти, а й наважився запропонувати їй руку та серце. Спокусниці, вбраній у траур, що лише увиразнював звабливість її форм і красу, Оттон I дав згоду, і 951 р. вони справили пишне весілля в Павії. Як посаг наречена принесла обранцю успадковану від першого чоловіка Лотаря італійську корону й титул "короля Римського", який був першою сходинкою на шляху до імператорської влади. Недаремно через багато століть Наполеон Бонапарт, намагаючись закріпити імператорський титул за своїм сином, надав йому титул "король Римський"!

Після одруження з Адельгейдою Оттон виявив бажанням здобути й імператорський скіпетр. Проте доки Римом правив спадкоємець Мароції Альберік, це було неможливо: занадто розумним і талановитим був син розпусної правительки. Утім, ніщо не вічне у цьому світі! У 954 р. 43-річний Альберік несподівано помер. Несподівано для оточення, але, видно, не для себе, оскільки встиг посадити на Папський Престол 16-річного сина (й онука Мароції) Октавіана, який при сходженні на трон прийняв ім'я Іоанна XII (955—963). Так було покладено початок чинній і донині традиції, відповідно до якої папи змінюють ім'я, вступаючи на Святий Престол.

Проте син пішов не в батька, що, на жаль, зустрічаємо доволі часто, особливо в шляхетних родинах, де недолугі нащадки примудряються швидко знищити все цінне й гідне, що створювали їхні добродесні предки впродовж багатьох років. Молодий ієрарх, з властивою ненаситній молодості пристрастю, яку важко стримати авторитетом мудрого та люблячого батька, пустився в безоглядну розпусту, перетворивши резиденцію на місце проведення найвитонченіших оргій. Водночас він намагався вести активну політичну діяльність, зокрема прагнув приєднати до своїх володінь південні області Італії, але не зміг досягти мети: забракувало і батьківської

енергії, і його авторитету, і військового таланту. Зазнавши поразки на військовій ниві, Октавіан вирішив вдатися до методів дипломатичного мистецтва, нацькувавши на супротивників германців. Пам'ятаючи про бажання Оттона I відвідати Рим, він запросив його, але не для візиту доброї волі, а для прийняття з рук первосвященника імператорської корони.

Отже, постійні конфлікти зазначеного періоду, що призвели до падіння не лише усталеного порядку, а й життєвого рівня громадян, а також політична та економічна кризи, посилені порнократією, підготували умови й фактично спровокували створення германцями Священної Римської імперії.

(Далі буде)

Список використаної літератури

1. Ачлей А. Битва глобальных проектов. В 3 ч. Часть 1. Евреи, католики, шииты, "васпы" / Александр Ачлей. — Москва : Волант, 2011. — 240 с.
2. Браун Д. Ангелы и демоны / Д. Браун ; перевод с английского Г. Б. Косов. — Москва : АСТ : Люкс, 2005. — 606 с.
3. Фраттини Э. Священный Альянс. Палачи и шпионы Ватикана / Эрик Фраттини. — Москва : Эксмо, 2007. — 576 с.

Mykola Senchenko,
Director of the Book Chamber of Ukraine, Professor
**Civilization project "Papal Empire of Rome":
from the catacomb period to the Holy Roman Empire**

The second article on the Vatican's aspirations for world domination examines the period from the birth of the civilizational project "Papal Empire of Rome" to the creation of the Holy Roman Empire by the Germans.

Keywords: Vatican; Catholics; Uniates; Jesuits; congregations; order; Rothschild; civilization projects; world domination; policy; money

References

1. Achlej A. (2011). *Bitva globalnyh projektov. V 3 ch. Chast 1. Evrei, katoliki, shiity, "vaspy"*. Moskva: Volant.
2. Braun D. (2005). *Angely i demony*. Moskva: AST: Lyuks.
3. Frattini E. (2007). *Svyashennyj Alyans. Palachi i shpiony Vatikana*. Moskva: Eksmo.

Надійшла до редакції 10 травня 2022 року

КНИГОЗНАВСТВО. ВИДАВНИЧА СПРАВА

УДК 655.4:015](477)"2021"(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2022.5(310).9-17

Лідія Очеретяна,
старший науковий співробітник відділу наукової підготовки
державних бібліографічних покажчиків Книжкової палати України,
e-mail: litopys@ukrbook.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5894-2955>

Книги України у дзеркалі державної бібліографії (за матеріалами бази даних державної бібліографії "Літопис книг" за 2021 рік)

У сучасному суспільстві за умов стрімкого зростання значущості інформації, її постійного оновлення та оперативності доступу до інформаційних ресурсів на перший план виходить проблема орієнтації в загальному потоці вітчизняної друкованої продукції. Важливим і соціально значущим елементом книжкової справи є покажчик "Літопис книг", що містить вичерпну бібліографічну інформацію про книги та брошури з усіх галузей знань.

Сучасні тенденції розвитку книговидавничої галузі, науки та культури віддзеркалює бібліометричний аналіз бази даних державної бібліографії книжкових видань "Літопис книг". У пропонованому аналітичному огляді репрезентовано тематичний розподіл видань у базі даних за 2021 р., що містить 15 390 бібліографічних записів відповідно до класів УДК.

Ключові слова: база даних; бібліографічна інформація; бібліометричний аналіз; книги; брошури; неперіодичні видання